

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17 (60)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2017

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17 (60) / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: В. В. Вербець, М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін]. – Рівне : РДГУ, 2017. – 332 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем гуманітарної парадигми сучасної освіти, дидактики новітньої школи, соціалізації та ресоціалізації в освітньому просторі, компетентнісної підготовки педагога та використання інноваційних освітніх технологій у дошкільній, загальноосвітній, професійній і вищій освіті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів, вчителів, викладачів та студентів вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова);

Грицай Наталія Богданівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Людмила Романівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Юрій Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Потапчук Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Романишина Наталія Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'язнавства Київського славістичного університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тишук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 29.06.2017 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39, Рівненський державний гуманітарний університет.

ISBN 966-7281-10-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

ЗМІСТ

<i>Павелків Р.В.</i> Проблема розуміння та утвердження цінності особистості сучасним педагогом	3
<i>Малафійк І.В.</i> Суб'єктність як якість сучасної освіти	6
<i>Руденко В.М.</i> Зміст вищої освіти як предмет педагогічного проектування в контексті культури	11
<i>Беленька Г.В.</i> Формування фахової компетентності майбутніх педагогів під час навчання в університеті	15
<i>Літнік О.О.</i> Закономірності та принципи педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах вищого навчального закладу	19
<i>Пелех Ю.В., Непеляк М.С.</i> Глобалізаційний вимір сучасного вищого навчального закладу: інноваційний погляд	22
<i>Волинець К.І.</i> Людський капітал як фактор інноваційного розвитку вищого навчального закладу	25
<i>Оксенюк О.В.</i> Науковий парк у системі освітологічної підготовки фахівців	29
<i>Міщенко Т.О., Стадник Н.В.</i> Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти	32
<i>Петрук Л.П.</i> Теоретико-методичні основи організації самостійної роботи студентів в умовах реформування вищої освіти в Україні	37
<i>Сяська І.О.</i> Впровадження системи екологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах на засадах сталого розвитку	40
<i>Гнедко Н.М.</i> Технології віртуальної та доповненої реальності в освітньому середовищі вищого навчального закладу	44
<i>Булгаков В.П.</i> Теоретико-методологічні засади педагогічної творчості та майстерності в умовах інформаційного суспільства	48
<i>Серковска-Монка Ядвіга.</i> Що нейронаука може внести до дидактики?	51
<i>Карпенчук С.Г.</i> А якщо звернутися до «Пампедії»	55
<i>Белова С.А.</i> Педагогіка співробітництва у практиці експериментальних Бременських шкіл 20-х рр. ХХ ст.	60
<i>Галатюк М.Ю.</i> Цикл навчального пізнання – основа моделювання навчально-пізнавальної діяльності учнів з природничих предметів	64
<i>Останчук М.В.</i> Методика теоретичного вивчення теми з фізики «Світловий потік і фотометричні величини» в класах природничо-математичного профілю	67
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М., Василькевич С.С.</i> Використання методу портфоліо в практиці навчання іноземної мови	71
<i>Шевчук О.А.</i> Формування валеологічного світогляду старшокласників загальноосвітнього навчального закладу щодо усвідомлення сутності дорослого життя	75
<i>Плисюк О.Р.</i> Методичні аспекти диференційованого навчання математики в старшій школі з врахуванням різниці в темпі засвоєння знань під час самостійної роботи учнів	77
<i>Галатюк Т.Ю.</i> Формування методологічної культури старшокласників на основі діяльнісного підходу до вивчення природничих предметів	82
<i>Совгар О.М.</i> Захист українського шкільництва в діяльності культурно-освітніх товариств Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття	86
<i>Дубич К.В., Данилюк К.В.</i> Соціальний педагог в організації інклюзивного навчального процесу дітей з обмеженими фізичними можливостями	89
<i>Ставожинська-Гжондел Марія.</i> Багатокультурний діалог в контексті дитячої міграції як виклик сучасній школі	92
<i>Нечипорук Л.І.</i> Проблема ресоціалізації дітей із сімей вимушених переселенців	96
<i>Лукашевич Роланд.</i> Педагогічні й етичні аспекти дослідження безпритульних методом спостереження з неявною участю	99
<i>Павелків В.Р.</i> Формування деструктивної поведінки підлітків як наслідок десоціалізації	103
<i>Бриндіков Ю.Л.</i> Реабілітація як сфера професійної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери	106
<i>Слозанська Г.І.</i> Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування «casework» як методу соціальної роботи в територіальній громаді	111
<i>Левчук І.Б.</i> Рефлексійний вплив соціально-психологічного театру в профілактично-корекційній роботі соціального педагога	114
<i>Лехолетова М.М.</i> Формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у навчально-дослідницькій діяльності	118
<i>Косарева О.І.</i> Діагностика рівня розвитку соціальної компетентності як комплексної характеристики особистості майбутнього педагога	122
<i>Марчук Г.В.</i> Дошкільний навчальний заклад як центр формування соціального досвіду старших дошкільників	125
<i>Найда Р.Г.</i> Педагогічне проектування становлення самооцінки дошкільника в умовах освітнього середовища дошкільного закладу	129
<i>Конончук Д.І.</i> Соціально-педагогічна підтримка у формуванні безпечної поведінки підлітків у оздоровчих таборах	132
<i>Катеринюк В.І.</i> АРТ-терапевтичні вправи та техніки у контексті попередження девіацій у дітей та підлітків ...	136
<i>Кононко О.Л.</i> Готовність майбутнього педагога до формування у дошкільників цілісної наукової картини світу	139

<i>Мирончук Н.М.</i> Моделювання ситуацій самоорганізації у контекстній підготовці майбутніх викладачів вищої школи	145
<i>Дзюбишина Н.Б.</i> Компетентнісний підхід у процесі підготовки майбутніх хореографів	149
<i>Волинець Ю.О., Стаднік Н.В.</i> Формування професійно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти	153
<i>Маліновська Н.В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку	157
<i>Романенко Л.В., Романенко К.А.</i> Підготовка майбутнього вчителя до формування алгоритмічної компетентності молодших школярів як наукова проблема	160
<i>Косарева Г.М.</i> Діагностика сформованості когнітивного компонента толерантного ставлення до дітей з особливими потребами у майбутніх вихователів	163
<i>Козачук М.В.</i> Формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти	167
<i>Калаур С.М.</i> Використання проблемних ситуацій та завдань під час формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язування професійних конфліктів	171
<i>Коваленко О.В.</i> Управлінські ситуації як засіб підготовки організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності	175
<i>Грицай Н.Б.</i> Дидактика біології як базова дисципліна у методичній підготовці майбутніх учителів біології: європейський та український контекст	180
<i>Чуvasова Н.О.</i> Проблемно-креативні ситуації в структуруванні змісту природничих дисциплін як засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів хімії та біології	184
<i>Хміль Н.А.</i> Зміст і структура професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі	189
<i>Павлюк Н.П.</i> Ділове спілкування як основа комунікативної культури студентів, викладачів у вищих навчальних закладах	193
<i>Джеджеря К.В.</i> Дефініції «Ділове спілкування», «Професійне спілкування», «Професійне ділове спілкування» у термінологічному тезаурусі стосовно комунікативної підготовки студентів	197
<i>Степанова О.І.</i> Компетентісно-орієнтований підхід при викладанні культури мовлення майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів у контексті гуманізації освітнього процесу вищів	201
<i>Козлюк О.А.</i> Стан підготовки майбутніх вихователів до формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників	205
<i>Падалка О.І.</i> Когнітивний компонент у структурі пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів	208
<i>Федорова Н.В.</i> Формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі професійної підготовки	211
<i>Янциур М.С.</i> Гуманістичний аспект професіологічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій	215
<i>Галатюк Ю.М.</i> Формування готовності майбутніх учителів фізики до проектування та організації творчої навчально-пізнавальної діяльності	222
<i>Горопаха Н.М.</i> Організація педагогічної практики студентів спеціальності «Дошкільна освіта»: компетентнісний аспект	225
<i>Мельничук О.В.</i> Педагогічні здібності викладача вищого навчального закладу	230
<i>Павелків К.М.</i> Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови: сутність, зміст, структура	232
<i>Мосейчук Ю.Ю.</i> Психолого-педагогічні підходи до педагогічного проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем культури здоров'я	236
<i>Ващенко О.М.</i> Методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи	240
<i>Мондич О.В.</i> Методика формування предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів з анатомії та фізіології людини	244
<i>Конончук О.А.</i> Компетентнісна складова у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти як умова попередження агресивної поведінки дошкільників	247
<i>Руденко Н.М.</i> Формування конфліктологічної культури студентів на заняттях спецкурсу «Конфлікти в дитячому віці»	252
<i>Володько Т.К.</i> Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкової школи засобами виставкової діяльності	255
<i>Тюска В.Б.</i> Самореалізація майбутнього педагога – організатора дозвілля у клубній діяльності	258
<i>Ваколюк А.М., Дутчак В.В.</i> Вплив фізичної культури на формування всебічно розвиненої особистості	262
<i>Юрчук О.І.</i> Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	265
<i>Войтович О.В.</i> Сутність емоційної саморегуляції вихователя дошкільного закладу	269
<i>Осипчук О.П.</i> Педагогічні умови формування моральної поведінки у молодших школярів	272
<i>Дуброва А.С.</i> Тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови в контексті європейських вимог	275
<i>Станіславчук Н.І.</i> Формування етичної компетентності студентів у вищій школі	278
<i>Луцик Г.О.</i> Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки як теоретична проблема	280

<i>Горохівська Т.М.</i> Структура професійно-педагогічної компетентності викладача: теоретичний аналіз	284
<i>Воронцова І.В.</i> MIND MAP як засіб підвищення ефективності графічної підготовки студентів технічних коледжів	288
<i>Сушенцева Л.Л.</i> Інтегровані предметні навчальні комплекси як основа формування професійної мобільності педагога професійного навчання машинобудівного профілю	291
<i>Давидович В.О., Томаш В.В.</i> Сучасні підходи в організації групової та індивідуальної навчальної діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів на заняттях з машинобудівельних дисциплін	296
<i>Дичківська І.М.</i> Теоретичне обґрунтування змісту рефлексивного компонента готовності до інноваційної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	300
<i>Янциур Л.А.</i> Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства	303
<i>Вертузіна В.М., Пугач А.Ю.</i> Формування просторових уявлень у дітей п'ятого року життя (на матеріалі об'єктів екологічної стежини)	306
<i>Глінчук Ю.О.</i> Підготовка майбутніх учителів початкових класів до запобігання учнівського травматизму	309
<i>Павлюк Т.О.</i> Використання елементів народної математики в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів	313
<i>Семеняко Ю.Б.</i> Емпіричне дослідження виховання культури споживання медіа-продукції у дітей старшого дошкільного віку в сім'ї	316
<i>Романюк А.А.</i> Реалізація вчителями початкових класів принципу наочності в освітньому процесі початкової школи	320
<i>Артемюва Ю.І.</i> Методичні основи навчання перифразуванню як засобу розвитку комунікативної компетенції учнів	323
<i>Відомості про авторів</i>	327

- булася (ті), а
нічих,
освіти
льного
05 від
нських
асного
ну, не
рнання
цьому
вищих
грами
вданий,
ся одні
ноти –
і: вони
пукати
2. Datsyuk S.A. Chy mozhna vidvernuty humanitarnu dehradatsiyu svitu? [Elektronnyy resurs] / Serhiy Arkadiyovych Datsyuk // Ukrayins'ka Pravda. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2013/07/15/6994246/>. – Nazva z ekratu.
3. Datsyuk S.A. Zavershennya pobudovy Siroyi Piramidy [Elektronnyy resurs] / Serhiy Arkadiyovych Datsyuk // Blohy. Ukrayins'ka Pravda. – 2017. – Rezhym dostupu do resursu: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/588cb815806cc/>. – Nazva z ekratu.
4. Dertev A. K'ell Nordstrem: Cherez 50 let vmesto 218 stran budet 600 gorodov [Elektronnij resurs] / Artem Dertev // Informacionno-analiticheskij portal «Hvilja». – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://hvylyya.net/analytics/society/kell-nordstrem-cherez-50-let-vmesto-218-stran-budet-600-gorodov.html>. – Nazva z ekratu.
5. Nikitin V. Osnovanie inogo / V. Nikitin, Yu. Chudnovskiy. – K.: Optima, 2011. – 176 s.: il.
6. Toffler E. Revolyutsionnoe bogatstvo / E. Toffler, Kh. Toffler. – M.: PROFIZDAT, 2008. – 569 s.
7. Toffler E. Tret'ya volna / Elvin Toffler. – M.: Izdatet'stvo ACT, 2004. – 261 s.
8. Professor Klaus Schwab receives Reinhard Mohn Prize 2016 for Responsible Entrepreneurship [Elektronnij resurs] // World Economic Forum. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.weforum.org/about/reinhard-mohn-prize-2016>. – Nazva z ekratu.

Ю.В. ПЕЛЕХ, Н.С. НЕПЕЛЯК. ГЛОБАЛИЗАЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ СОВРЕМЕННОГО ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: ИННОВАЦИОННОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ

ще не
айдері
ки ще
тькість
альних
кітина і

В статье рассматриваются вопросы развития инновационного пространства современного высшего учебного заведения в контексте перехода к новому технологическому укладу и создания сверх индустриальной информационной цивилизации. В таких условиях приоритетным заданием современной системы управления инновационным развитием высшего учебного заведения становится необходимость гуманитарных инноваций, необходимость осознать и синтезировать новое-иное в образовательных и смежных областях гражданского общества в рамках единой коммуникации, направленной на конструктивную работу с будущим. Рассматриваются возможности для разнообразного, многовекторного, множественного будущего высшего учебного заведения.

Ключевые слова: глобализация, гуманитарные инновации, будущее, коммуникации, инновационное пространство, высшее учебное заведение.

Yu.V. PELEKH. M.S. NEPELYAK. THE GLOBAL REACH SPACE OF MODERN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION: INNOVATIVE SIGHT

днення.
ним із
світою.
кетних
ість за
ти, що
дним
истеми
мити і
тобо
ладачі,
ктивну
ня, але
у так і

The article deals with the development of innovative space of modern institution of higher education in the new technological phase context on the way to hi-digital, ultra-industrial civilization. In such circumstances, a priority of the modern management system of innovative development institution of higher education is the need of humanitarian innovation, the need to understand and synthesize new-other in education and related spheres of the community being within a single communication aimed at constructive work with the future. Being given to the scope possibilities for diverse and multidimensional future of the higher educational institution.

Key words: globalization, humanitarian innovations, future, communications, innovative space, the institution of higher education.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. В.М. Руденко.
Одержано редакцією 05.06.2017 р.

СТИ. –
lineinii-

УДК: 378: 316. 422

К.І. ВОЛИНЕЦЬ

**ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

ційович
есурсу:

Блоги.
есурсу:

Артем
есурсу:
Назва з

У статті досліджуються особливості людського капіталу вищого навчального закладу та головні складові його змісту. Розкривається його сутність як особливий різновид капіталу, що характеризується сукупністю творчих здібностей, особистих якостей, психологічних властивостей людини тощо, який накопичується за рахунок інвестицій і може використовуватись для одержання прибутку. Доводиться конгруентність понять "людський капітал" та "інтелектуальний потенціал" для вищого навчального закладу та обґрунтовується його важлива роль в інноваційному розвитку ВНЗ.

Ключові слова: людський потенціал, людський капітал, інтелектуальний потенціал, інноваційний розвиток, освіта, людські ресурси.

ресурс] i-mohn-

Сучасна цивілізація багато в чому пов'язує професійне становлення особистості, її продуктивну діяльність з розвитком вищої освіти як найважливішої передумови створення наукового, економічного, соціокультурного та духовного потенціалу суспільства.

Rezhym ekratu.

В той же час традиційна підготовка фахівців, здатних жити і працювати в умовах демократії та ринкових відносин, все більше відстає від сучасних вимог. Випускники ВНЗ відчувають труднощі в адаптації до швидкоплинних змін на ринку праці, в стінах вищих навчальних закладів вони часто отримують статичні, а не динамічні знання і не готові поповнювати їх впродовж життя. «Історично склалося так, – пише Президент НАН

© К.І. Волинець, 2017

України Б.С. Патон, – що на території України розвивались виробничі структури на основі технічних та технологічних схем, що практично вичерпали свої еколого-економічні та соціальні можливості». Вони потребують радикального оновлення. А для цього потрібні фахівці, підготовлені за новим змістом і технологіями, які потрібно впровадити у вищі заклади освіти. Вихід є: освіту слід більш тісно поєднати з вітчизняною й світовою наукою, яка б остаточно витіснила з ВНЗ ілюзійні та застарілі підходи й вибудувала навчальний процес за новими стандартами, сучасними технологіями, новітніми науковими уявленнями про світ, місце і роль людини в ньому, перспективи розвитку цивілізації у XXI столітті [1, 18].

Отже, в сучасних умовах успішність розвитку в будь-якій галузі економіки, в тому числі і в освіті, визначається здатністю людини до генерації інновацій, перетворень, зростанням її ролі у відтворювальних процесах. Це висуває на перший план проблему формування людського капіталу та виявлення пріоритетних напрямків його реалізації. Наукові знання визначають умови економічного, а отже інноваційного зростання, створюючи основу для інновацій та підготовки висококваліфікованих кадрів. Від якості людського капіталу залежать не лише темпи поширення нових знань у суспільстві, а й темпи розробок і впровадження нової техніки та технологій, виробництво кінцевих продуктів споживання тощо.

Це ще раз підтверджує, що головне багатство будь-якого суспільства є люди з новим мисленням, з новими ідеями та підготовленим під реалізацію цих ідей потенціалом. Саме тому вивчення тенденцій, закономірностей і факторів, що визначають стан, рівень та перспективу розвитку людського капіталу, проблем ефективності його реалізації в сучасних умовах є актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій свідчать, що методологічні основи наукового аналізу професійно-виробничих здібностей людини закладені в працях відомих представників англійської політекономії В. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта та ін. Розширенню знань про людський капітал і виокремленню цієї теорії у самостійний напрям економічної науки сприяли праці Г. Беккера, М. Блауга, У. Боуена, Й. Бен-Поретта, Е. Денісона, Е. Лессера, Дж. Кендріка, Л. Туроу, Т. Шульца та ін.

На теренах пострадянських країн теорія людського капіталу почала розвиватися на стику XX-XXI ст., зокрема у працях В. Антонюк, В. Багова, Л. Безтелесної, М. Вишегородцевої, Ф. Волкова, О. Грішної, С. Дятлова, Р. Капелюшнікова, С. Клімкова, К. Коліна, М. Критського, Р. Нурсева, Е. Лібанової, В. Маршинкевича, О. Новікової, М. Солодова, С. Струмиліна, Н. Ушенко, Г. Хмельової та ін.

Проблемі ефективності освіти приділяють увагу такі сучасні вітчизняні вчені як В. Кремень, В. Красвський, Ю. Кузьменко, М. Євтух, В. Скворцов, С. Струмилін, Т. Харчук та інші. Вони пропонують розвинути освітній потенціал через виявлення, реалізацію та відтворення талантів і можливостей особистості.

Інноваційні процеси у світі викликали глибоке теоретичне переосмислення цінностей у педагогічній та філософській науках, якими керувалась освітня система України. У центрі уваги сучасних науковців знаходяться питання модернізації педагогічної освіти на засадах особистісно орієнтованого (І. Бех, С. Дженсенсон, В. Євдокимов, В. Луговий, О. Пехота, К. Піторс, С. Подмазін, Д. Роббен, С. Сисосва та ін.), культурологічного (О. Гармаш, В. Гриньова, В. Зелок, С. Мельничук, Л. Нечепоренко, О. Рудницька та ін.), компетентнісного (О. Овчарук, О. Политун, Л. Хоружа та ін.) підходів.

Разом з тим, незважаючи на велику кількість робіт, які висвітлюють широке коло проблем людського капіталу, концепція його розвитку стосовно вищої школи поки що системно не досліджена; також потребують дослідження питання ролі нематеріальних чинників в економічному зростанні, передусім позитивних людських якостей, відтворення їх у наступних поколіннях та досягнення взаємовпливів між освітньою сферою і сферою економіки. Як зазначає В. Огнев'юк, має відбутися не тільки оновлення змісту, форм і методів освітньої діяльності, а, насамперед, "розуміння сутності сучасної освіти як цілісного суспільного феномену, що має вплив на всі складові суспільного життя і є внутрішньою спонукою розвитку суспільства" [8, 7].

Метою статті є розкриття особливостей людського капіталу вищого навчального закладу та головних складових його змісту, обґрунтування його визначальної ролі як фактора інноваційного розвитку ВНЗ.

Поняття «людський капітал» виникло в ринковому середовищі. Нові інформаційні технології, розвиток сфери послуг, величезна роль освіти та знань у соціально-економічному розвитку суспільства по-новому поставили проблему місця і ролі людини у суспільно-виробничому процесі. Розумінню в осмисленні ролі освіти в цілому і зокрема відтворенню виробничих якостей людини сприяє теорія людського капіталу [9, 9].

Еволюція сутності цього поняття відбувалась в контексті понять "праця", "робоча сила", "трудова потенціал", "трудова ресурси" та відображала роль людини в суспільно-виробничому процесі. Ще у 5 ст. до нашої ери давньогрецький філософ зазначав, що людина – міра всіх речей.

Основи теорії людського капіталу були закладені ще в 18-19 ст. в роботах класиків англійської політичної економії, яка в якості цілісної сформувалась лише у 60-х роках минулого століття, коли вперше для більшості дослідників пролунав термін «інвестиції в людину» у виступі професора Чиказького університету Т. Шульца на пленарному засіданні Американської економічної асоціації. Головний внесок даного напрямку в економічну теорію полягає в тому, що вперше була послідовно обґрунтована економічна доцільність стратегічних вкладень в придбання освіти, кваліфікації. Накопичені людиною в процесі освіти і трудової діяльності знання та навички, здібності, які вона зуміла у собі розвинути, тобто її індивідуальний трудовий або людський потенціал здатний приносити віддачу в трудовому процесі, реалізуючись в більш високій результативності праці і в більш високих заробітках [6].

У науковій літературі поняття «людський капітал» визначається по-різному. Т.Шульц, наприклад, під людським капіталом розуміє комплекс набутих успадкованих якостей: освіти, знань, одержаних на робочому місці, здоров'я тощо. На думку Г. Беккера людський капітал – це наявний у кожного запас знань, навичок, мотивів. Інвестиціями у нього можуть бути освіта, накопичення професійного досвіду, охорона здоров'я, географічна

мобільність, пошук інформації. Долан і Ліндсей "людський капітал" визначають як капітал розумових здібностей, що здобуваються внаслідок формального навчання, освіти або на основі практичного досвіду.[9, 9].

Безперечно в сучасних умовах людський капітал вишу стає є одним із найважливіших факторів його ефективного функціонування. В. Кремень зазначає "професійна освіта, якщо говорити економічними категоріями, – це основа формування компетентного людського капіталу, здатного ефективно забезпечувати потреби сучасної економіки та конкурувати в глобалізованому, швидкозмінному світі" [7, 5].

Людський капітал – це, особливий, самостійний, відмінний від інших різновид капіталу, який характеризується сукупністю творчих, здібностей, знань, умінь, особистих якостей, психологічних властивостей людини як його власності, накопичуються за рахунок інвестицій та може використовуватись для отримання прибутку, в тому числі і нематеріального. Його можна характеризувати також як накопичення запасу фізичного і морального здоров'я, загальнокультурної та професійної компетентності, творчої, підприємницької та громадянської активності, що реалізуються в різноманітних сферах діяльності [6].

Важливими для нашого дослідження є висновки науковців про те, що інноваційний розвиток суспільства залежить від людського капіталу, його інноваційної та інтелектуальної складових, які зорієнтовані та вмотивовані на досягнення конкретних цілей у різних галузях економіки та поширенні інновацій в різних сферах суспільного життя [3, 47]. Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття "людський капітал" вищого навчального закладу доцільно розглядати у контексті більш загального поняття "інтелектуальний капітал", важливими складовими якого є людський потенціал та його підструктура соціальний капітал. Якщо поняття "людський капітал" використовується при аналізі процесів функціонування організації, то поняття «людський потенціал» частіше всього живається при аналізі процесів її розвитку як характеристики найважливішої частини необхідного потенціалу. [5, 4].

Слово "потенціал" походить від латинського (potential – сила, змога) і означається як сукупність засобів, можливостей у певній галузі тощо. У роботах, присвячених дослідженню теорії потенціалів, застосовують і інші визначення потенціалу, серед яких виділяють: економічний; виробничий, оборонний; інтелектуальний; науковий; науково-технічний; кадровий, освітній тощо.

Інтерпретація категорії "потенціал" набуває кілька смислових напрямків: потенціал як "потужність", надалі отримує своє оформлення в понятті "ступінь потужності"; потенціал як "можливості, здібності, сили", необхідні для будь-яких дій; потенціал як "сукупність ресурсів". Принциповою відмінністю між термінами "ресурси" і "потенціал" є те, що ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, а потенціал окремої організації в цілому невіддільний від суб'єктів діяльності.

Що стосується вишу, то під його потенціалом розуміють інтегральні можливості і здібності, а також наявні ресурси, які забезпечують можливість досягнення ефективності функціонування вишу. Будучи підсистемою інтелектуального потенціалу, людський потенціал вишу містить загальнокультурні і загальнопрофесійні знання працівників вишу; їх професійні навички; специфічні знання та вміння, необхідні для трудової діяльності в виші; професійні нахили та особистісні характеристики; їх мотивація і стимули і т.д.

А. Бойко, аналізуючи проблему конкурентоспроможності освіти, розглядає освітній потенціал, як найбільш узагальнене визначення тих реальних можливостей розвитку, що надані суспільством освіти. Освітній потенціал, зазначає вчений, включає в себе як нагромаджені витрати суспільства на функціонування системи освіти, так і духовний компонент – це традиції, моральні та суспільні цінності, а також цінності колективізму та спільності. У найширшому розумінні освітній потенціал включає фонд освіти, практичний досвід людства, самоосвіту, духовний компонент суспільства [2, 17], який повинен відкидати застаріле, поповнюватися новим, прогресивним, розвиватися, використовуватися та сприяти подальшому розвитку освіти.

Отже, поняття "потенціал", крім матеріальних і нематеріальних засобів, включає здібності працівника, колективу, організації, суспільства в цілому щодо ефективного їх використання. Ця здатність переважно є наслідком творчих прагнень педагогічного колективу, його ставлення до нововведень [4, 35].

Узагальнений склад інтелектуального потенціалу вишу включає інтелектуальну власність як актив вузу(винаходи, освітні зразки і моделі, авторське право, ноу-хау та ін.), кадрові активи вишу(людський капітал: знання, вміння, здоров'я, природні здібності, творчий потенціал, загальна культура, мотивація до роботи і навчання, професійні навички); соціальний капітал вишу (взаємовідношення між співробітниками: довіра, взаєморозуміння, спільні цінності та моделі поведінки, традиції тощо) і структурні активи вузу(корпоративна культура, філософія управління, управлінські процеси, система підвищення кваліфікації тощо) [5, 5].

Проте наявність інтелектуального потенціалу вишу, який має добре розвинену матеріальну базу й високопрофесійний професорсько-викладацький склад, талановитих аспірантів і студентів ще не означає ефективності його діяльності, це лише можливості, реалізація яких залежить від багатьох факторів. Якщо інновація не вітається колективом (не сформована мотивація), то "активність" такої установи буде низькою.

Серед великої кількості факторів, які можуть вплинути на результат інноваційного процесу у ВНЗ, можна виділити найважливіші: 1) економічні (наприклад, недостатнє фінансування або застаріла матеріальна база є гальмом для втілення нововведень); 2) соціальні (неефективна система поширення, непопулярність здійснюваних дій у соціумі тощо); 3) психологічні (упередження педагогів як щодо конкретного нововведення, так нововведень взагалі тощо); 4) педагогічні (певні традиції організаційно-педагогічної й управлінської роботи як окремо взятої освітньої установи, так і системи в цілому, можуть вступити у протиріччя з інноваційним процесом); 5) часові – реалізація інновацій або поширення позитивного досвіду вимагають певного часу, необхідного для того, щоб нововведення були засвоєні.

Стратегічними пріоритетами розвитку вищої освіти визначені в концепції інноваційного розвитку України. Серед них пріоритетними є: забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти; підвищення результативності вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного

розвитку національної економіки; забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних та галузевих наукових установ та ін.

Стягування ВНЗ на інноваційний розвиток передбачає вироблення й поширення нових унікальних знань, експорту новітніх технологій і продуктів інноваційної діяльності. Діяльність ВНЗ буде ефективною, якщо вона здійснюється в комплексі зазначених підходів, має цілісний характер і забезпечується за умови створення у вищих навчальних закладах відповідного інноваційного освітнього середовища. Чим різноманітніше середовище, тим ефективнішим буде процес навчання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного студента, його інтересів, нахилів суб'єктивного досвіду, накопиченого у навчанні і реальному житті. У цьому контексті метою суспільного розвитку стає розширення можливостей вибору, можливостей вести продуктивне й творче життя в гармонії зі своїми потребами й інтересами, навчаючись ще в університеті.

Це в свою чергу передбачає: зміну організації і змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній і науковий простір; оптимізацію кадрового забезпечення; комплексне вдосконалення професійної майстерності педагогів через опанування інноваційними і науково-дослідними видами діяльності; створення матеріально-технічних умов та рівня інформаційного забезпечення, сприятливого для успішного вирішення завдань із надання якісної освіти на рівні світових вимог.

Визначальною особливістю і неповторною частиною сформованого освітнього середовища є "дух" вищого навчального закладу, притаманний лише даному навчальному закладу, який згуртовує педагогічний та студентський колективи на пошук оригінальних, нестандартних рішень, формує інноваційний стиль діяльності ВНЗ. Інноваційне зростання ВНЗ і інтелектуальний розвиток його колективу є взаємозалежними процесами у довгостроковому плані. Вони можуть доповнювати й підсилювати одне одного, оскільки інноваційне зростання є об'єктивною основою поліпшення якості життя й розвитку інтелектуального потенціалу, одночасно досягнення в інтелектуальному розвитку колективу дозволяють створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, своєчасно позбавлятися від педагогічно недоцільного та ефективно перетворювати ресурси в інноваційний продукт.

Зусилля ВНЗ мають бути зосереджені на формуванні та розвитку власних наукових шкіл, створенні кафедральних та міжкафедральних творчих колективів із залученням магістрантів, аспірантів та кращих студентів, дослідників інших наукових установ та ВНЗ; підвищенні якості професорсько-викладацького складу шляхом підготовки кадрів через аспірантуру і докторантуру денної і заочної форм навчання; створенні спеціалізованих Вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій; участі у розробці різного рівня комплексних та цільових програм соціально-економічного розвитку міста, регіону, країни; створенні належних умов та мотивації для участі у науковій діяльності професорсько-викладацького складу, студентів та оприлюдненні їх результатів.

Водночас викладацький склад вищого навчального закладу повинен доводити інноваційні педагогічні технології до впровадження у практику роботи освітніх навчальних закладів шляхом проведення методичних семінарів для вчителів шкіл, співпраці з районними відділами освіти, педагогічними колективами шкіл та дошкільних навчальних закладів столиці тощо. Свої надбання у галузі розробки і апробації інноваційних педагогічних технологій та їх ефективність для педагогічної освіти викладачі реалізують у процесі підготовки педагогів, закріплюють шляхом залучення студентів до написання курсових, дипломних і магістерських робіт, під час педагогічної практики, що визначає професійне становлення фахівців, здатних в майбутньому до інноваційної діяльності.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що в сучасних умовах вища освіта стає стратегічною сферою економіки, яка виробляє ресурс "знання", що є аналогічним енергетичним, фінансовим, матеріальним ресурсом. Реформування і розвиток держави, а отже і вищої освіти, можливі за умови ефективного розвитку інтелектуального потенціалу вищих навчальних закладів, який орієнтується у своїй професійній діяльності на високі стандарти суспільних відносин, етики та культури, що історично склалися в українському суспільстві, створення умов для оволодіння суб'єктами навчального процесу системою сучасних наукових знань, наповнення навчальних програм результатами вітчизняних і зарубіжних наукових і дидактичних досягнень, широкого впровадження у навчальний процес результатів інноваційних науково-дослідних розробок, впровадження в систему вітчизняної вищої освіти гуманістичного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Наукове проектування інноваційних та альтернативних систем вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. 11-12 травня 2000 р. / ред. В.П. Андрущенко [та ін.]; Інститут вищої освіти АПНУ, Тернопільська академія народного госп-ва. – Т.: Економічна думка, 2000. – 224 с.
2. Бойко А. Конкурентоспроможність освіти як показник її ефективності та якості / Анжела Бойко // Вища освіта України. – 2008. – №3. – С.16-21.
3. Волинець К.І. Інноваційний потенціал вищого навчального закладу як необхідна умова підготовки педагога до інноваційної діяльності / К.І. Волинець // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»; редкол. С.М. Ніколаско (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Міленіум, 2016. – Вип. 239. – 348с.- С. 42-49.
4. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / Ірина Володимирівна Гавриш. – К, 2006. – 579 с.
5. Гринкруг Л.С. Человеческий потенциал и проблемы развития / Л.С. Гринкруг, Б.Е. Фишман // Развитие человеческого потенциала системы высшего образования: проблемы и пути решения: сборник докладов III-й международной научно-практ. конференции. Биробиджан, ноябрь, 2011г.; под общ. ред. Б.Е. Фишмана. – Биробиджан: Изд-во ФГБОУ ВПО ДВГСГА – 171 с. – С.4-9.
6. Гузенко Г.М. Людський потенціал: сутність та пріоритетні напрямки розвитку в Україні / Г.М. Гузенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: journals.hnpu.edu.ua/ojs/econom/article/view/579/580. – Назва з екрану.
7. Кремень В.Г. Структурна модернізація освіти в контексті цивілізаційних змін / Г.В. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2011. – №2. – С.5-13.

8. Огнев'юк В.О. На шляху до становлення нового наукового напрямку «освітологія» / В.О. Огнев'юк // Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 15 груд. 2010 р.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка. – К.; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 192 с. – С. 7.
9. Харчук Т.В. Розвиток людського капіталу в організації системи вищої освіти: дис. канд. екон. наук. 08.06.01 / Т.В. Харчук. – К., 2005. – С.184. – С. 3.

REFERENCES

1. Andrushchenko V.P. Naukove proektuvannya innovatsiynykh ta al'ternatyvnykh system vyshchoyi osvity: materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konf. 11-12 travnya 2000 r. / red. V.P. Andrushchenko [ta in.]; Instytut vyshchoyi osvity APN Ukrainy, Ternopil's'ka akademiya narodnoho gospodarstva. – T.: Ekonomichna dumka, 2000. – 224 s.
2. Boyko A. Konkurentospromozhnist' osvity yak pokaznyk yiyi efektyvnosti ta yakosti / Anzhela Boyko // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2008. – № 3. – S. 16-21.
3. Volynets' K.I. Innovatsiynnyy potentsial vyshchoho navchal'noho zakladu yak neobkhdna umova pidhotovky pedahoha do innovatsiynoyi diyal'nosti / K.I. Volynets' // Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. Seriya «Pedahohika, psykhohohiya, filosofiya»; redkol. S.M. Nikolayenko (vidp. red.) ta in.. – K.: Milenium, 2016. – Yur. 239. – 348s. – S. 42-49.
4. Havrysh I.V. Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv do innovatsiynoyi profesiynoyi diyal'nosti: dys. doktora ped. nauk: 13.00.04 / Iryna Volodymyrivna Havrysh. – K., 2006. – 579 s.
5. Hrynkruih L.S. Chelovecheskyu potentsyal yu problemy razvytyya / L.S. Hrynkruih, B.E. Fyshman // Razvytye chelovecheskoho potentsyala systemy vussheho obrazovanyya: problemu yu puty reshenyya: sbornyk dokladov tret'ey mezhduнародnoy nauchno-praktycheskoy konferentsyy. Byrobydzhan, noyabr', 2011h.; pod obshch. red. B.E. Fyshmana. – Byrobydzhan: Yzd-vo FHBOU VPO DVHS·HA – 171 s. – S.4-9.
6. Huzenko H.M. Lyuds'kyu potentsial: sutnist' ta priorytetni napryamky rozvytku v Ukraini / H.M. Huzenko [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: journals.hnpu.edu.ua/ojs/econom/article/view/579/580. – Nazva z ekранy.
7. Kremen' V.H. Strukturna modernizatsiya osvity v konteksti tsyvilizatsiynykh zmin / V.H. Kremen' // Pedahohika i psykhohohiya. – 2011. – № 2. – S.5-13.
8. Ohnev'yuk V.O. Na shlyakhu do stanovlennya novoho naukovoho napryamu «osvitohohiya» / V.O. Ohnev'yuk // Osvitohohiya – naukovyy napryam intehrovanoho piznannya osvity: матер. Vseukr. nauk.-практ. конф., 15 груд. 2010 р.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка. – К.; Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2010. – 192 s. – S. 7.
9. Kharchuk T.V. Rozvytok lyuds'koho kapitalu v orhanizatsiyi systemy vyshchoyi osvity / dys. kand ekon. nauk. 08.06.01 / T.V. Kharchuk. – K. 2005. - 192 s. – S. 3.

K.I. ВОЛЫНЕЦ, ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО УЧЕНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматриваются особенности человеческого капитала высшего учебного заведения и основные составляющие его содержания. Раскрывается его сущность как особая разновидность капитала, что характеризуется совокупностью творческих способностей, личных качеств, психологических свойств человека и т.п., который накапливается за счет инвестиций и может использоваться для получения прибыли. Приводится доказательство конгруэнтности понятий «человеческий капитал» и «интеллектуальный потенциал» для высшего учебного заведения и обосновывается его важная роль в инновационном развитии ВУЗа.

Ключевые слова: человеческий потенциал, человеческий капитал, интеллектуальный потенциал, инновационное развитие, образование, человеческие ресурсы.

K.I. VOLYNETS. HUMAN CAPITAL AS A FACTOR OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY

The article is devoted to the peculiarities of human capital of higher education institution and the main components of its content. The essence of the concept is distinguished as a special kind of capital, that characterized by a combination of creative skills, personal characteristics and psychological characteristics of human so that accumulated through investment and can be used for profit. The author proves the congruence of concepts of "human capital" and "intellectual capacity" and justifies its impotency of the innovation of high school.

Key words: human capital, human capital, intellectual potential, innovative development, education, human resources.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 12.05.2017 р.

УДК: [378: 323 - 058. 3]: 001

О.В. ОКСЕНЮК

НАУКОВИЙ ПАРК У СИСТЕМІ ОСВІТОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті представлено спробу аналізу стимулюючої функції наукового парку у формуванні освітологічної компетентності фахівців через створення та підтримку інноваційного наукового середовища у ВНЗ. Розкрито понятійну систему тлумачень наукового і технологічного парку; описано історію розвитку наукових парків у світовій та вітчизняній практиці. Означено перспективи продуктивної реалізації наукового парку для ВНЗ.

Ключові слова: освітологічна компетентність, професіоналізація освіти, науковий парк, технологічний парк, науково-пошукова діяльність.

© О.В. Оксенюк, 2017